

CRÒNICA: “LA VIDA EN UN CAMPAMENT DE LES FARC-EP”

Garry Leech
www.anncol.org

Ens reunim amb dues dones membres de les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC) en el punt de trobada preestablert profund en la selva colombiana. Allí esperem en una simple barraca de fusta de dues habitacions, que serveix de llar per una família camperola local. Ens asseiem allí a conversar i prendre cafè mentre una de les guerrilleres, de peu a la ribera es comunicava mitjançant una ràdio portàtil. Finalment, al rebre el tot clar, la qual cosa significava que no hi havia patrulles de l'exèrcit al riu, els quatre vam abordar una canoa per la següent etapa del nostre viatge. Ens havia costat a Terry Gibbs i a mi més de dos dies per arribar a aquest punt i encara teníem un viatge curt per riu i una caminada a través de la selva abans de que finalment arribéssim al campament de les FARC que era el nostre destí.

Després d'una hora de viatge endinsant-nos en l'exuberant verd selva tropical ens aturarem a la ribera, baixarem de la canoa i caminarem per una senda estreta a través de la selva fins a una petita clariana. Esperarem allí mentre les nostre dues guies guerrilleres amagaven la canoa i el seu motor fora de borda. Quan les dues rebels tornaren a la clariana cada una carregava dos taulons de fusta que mesuraven sis peus de llarg, deu polzades d'ample i dues polzades de gruix. Insistiren també en portar les nostres motxilles. El sol ja s'estava ponent quan emprenguérem la marxa al llarg d'una senda a través de la selva en una caminada d'una hora al campament de les FARC.

Ens entrebancarem i relliscarem al llarg de la fangosa trajectòria, travessant rierols sobre troncs caiguts amb tan sols l'estreta llum de les nostres petites llanternes per il·luminar el camí. Miraculosament, vaig evitar de caure en el fangar que feia a la vegada de senda. Quasi una hora en la caminada vaig sentir a la guerrillera que anava al front murmurar quelcom a una vaga figura en l'obscuritat. Un guerriller completament uniformat, portant un AK-47 ens saludà aleshores a Terry i a mi en el moment en que passàvem pel seu costat. Vaig notar una petita llum blanca a través dels arbres més endavant i al assolir el perímetre del campament vaig veure a un home uniformat amb una barba gris que treballava amb una computadora portàtil. Era el comandant de les FARC Raúl Reyes; un membre del grup de set persones del Comandament Central del grup rebel. Segons molts analistes, Reyes és el segon membre de rang més alt en les FARC.

Reyes ens saludà a ambdós i després d'una conversació introductòria ens convidà a sopar juntament a ell i a altres varis guerrillers i guerrilleres. Després, ens mostraren a Terry i a mi el nostre habitatge, que consistia en un llit amb taulons de fusta per matalàs, una mosquitera i un sostre de plàstic camuflat que

penjaren sobretot per proporcionar la protecció contra les freqüents pluges tropicals. El nostre habitatge era idèntic als que són utilitzats pels guerrillers i guerrilleres en el campament. Durant els tres pròxims dies, Terry i jo vam viure com viuen els guerrillers i guerrilleres. Ens banyàvem amb ells en un rierol proper. Vam anar al bany en les seves latrines en la selva, que consisteixen en fosses excavades en la terra. I tots menjarem àmplies porcions de menjar bàsic colombià.

Terry i jo estàvem en el retirat campament de les FARC per diferents raons. Ella estava allí per entrevistar-se amb guerrilleres com a part de la seva investigació sobre dones involucrades en la lluita social a Colòmbia. Jo estava allí per entrevistar-me amb Reyes. Ens donaren via lliure en el campament i accés a tots els guerrillers i guerrilleres, de les qui prop d'un terç eren dones. També se'ns va permetre prendre fotos amb l'estipulació de que no publicuéssim les cares de cap dels rebels excepte Reyes. També vam passar moltes hores enmig de converses informals amb Reyes i altres guerrillers i guerrilleres.

Les condicions de vida pels guerrillers i guerrilleres eren austeres per dir el mínim. Consistien en l'habitatge ja mencionat, dos uniformes, un parell de botes de goma, un rifle d'assalt AK-47, cartutxos addicionals de munició, un matxet i tres àpats al dia. Tot i l'austeritat, estaven interconnectats amb una xarxa de passarel·les de fusta construïdes a diverses polzades sobre l'humida i fangosa terra. Tan pocs arbres com fou possible van ser tallats per fer espai pels habitatges i les passarel·les per preservar la coberta selvàtica, sense cap dubte per limitar la possibilitat de detecció per aire.

Al centre del campament hi havia una estructura tipus carpa gran de marc de fusta amb plàstic negre que servia de sostre. A dins hi havia una dotzena de files de bancs construïts amb taulons de fusta similars als que les nostres guerrilleres guies havien portat al campament. Un televisor i una pissarra estaven situades en un extrem de l'estructura i cada tarda els guerrillers i guerrilleres veïen les notícies a Caracol i RCN –les dues xarxes de televisió més grans de Colòmbia- per mantenir-se informats sobre successos actuals. Aquesta activitat era particularment interessant donat que les xarxes de televisió del país generalment presentaven una representació molt negativa de les FARC.

Les passarel·les de fusta s'estenien més enllà del centre del campament en diverses direccions, convertint-se en passos de fusta on el sender fos amunt o avall. Una passarel·la desapareixia a la selva sols per culminar en la latrina dels homes. La paraula latrina pot ser un tant elaborada ja que sols consistia en dues fosses excavades en la terra. Una era per la orina i l'altre pels excrements. Una altra passarel·la conduïa a la latrina de les dones, que consistia en les mateixes instal·lacions. Hi havia una pals llargs que eren utilitzats per traspalar el roig, fang tipus-argila novament dins de la fossa per cobrir els residus humans.

Una tercera passarel·la conduïa a la cuina del campament, que era una estructura gran, oberta, que contenia dos focs i moltes olles grans. Els cuiners

preparaven tres menjars al dia d'aliments bàsics colombians tals com carn de vaca, pollastre, arròs, papes, yuca, verdures i molta sopa. Una tarda, mentre Terry s'entrevistava amb guerrilleres, vaig caminar cap a la cuina i vaig passar un temps amb dos rebels, un home i una dona, que estaven al torn de cuina.

“Tots semblen menjar bé aquí?” Els vaig dir, meitat com a pregunta i meitat com a observació. “Vostè ha vingut en un bon moment”, explicà la guerrillera. “Tenim una pila d'aliment ara. A vegades no tenim molt que menjar. Que tan sovint aconseguim provisions depèn del clima i de la situació de seguretat”. “Cuinen vostès dos tots els dies?” Els vaig preguntar. “No”, contestà l'home rebel. “Tots ens tornem. Cuinarem el sopar avui i després el desdijuni i l'esmorzar demà. Després algú altre prendrà el càrrec i farà igual”. “Aleshores, tots cuinen?” Pregunto. “Els homes i les dones?” “Per suposat”, la guerrillera contesta. “Tots fan de tot al campament. No importa si vostè és un home o una dona. Vostè cuina, renta les seves pròpies robes, fa guàrdia i surt en patrulla”.

“És igual per als homes i les dones”. Havia sentit que aquesta classe d'igualtat era part de la filosofia de les FARC, però no estava segur fins a quin grau havia estat realment implementada. Encara no estava segur fins a quin grau s'aplicava en altres unitats de les FARC a través del país. Tot i així, hi havia pocs dubtes que els guerrillers i guerrilleres en aquest campament en particular havien assolit un grau impressionant d'igualtat de gènere. No era sols evident en les seves activitats i paraules, sinó, de major importància, en la seva manera de ser.

Sorprenentment, per a mi, com a mínim, era més evident en el comportament dels homes que en el de les dones. La suavitat de l'energia exhibida per l'home rebel cap a les seves col·legues dones, la seva carència absoluta de masclisme, la seva acceptació d'elles com iguals, fou realment molt sorprenent. I per les dones, també exhibien moltes qualitats femenines per un grup de dones vivint una forma de vida tradicionalment masculina. De fet, mantenir la seva feminitat era important per les guerrilleres. Durant hores de descans sovint observarem a dones rebels reunides per aplicar-se maquillatge o per trenar-se el cabell. Evidentment, la igualtat en aquest campament de les FARC no consistia en que les dones actuessin com a homes.

Tots els dies per la tarda els guerrillers i guerrilleres anaven en grups a banyar-se. Terry i jo anàvem cada dia amb un grup de rebels poc abans del sopar. La passarel·la de fusta cap al seu pas per la selva, pujol avall cap a un petit rierol. Els rebels havien construït una presa a través del rierol que permetia que l'aigua fresca, clara, fluís sobre l'alta estructura de fusta de dotze polzades, a través de l'àrea per banyar-se de deu peus de llarg i després sobre una altra presa abans de continuar el seu curs a través de la selva. Tarimes de fusta foren col·locades en el fons de la piscina d'aigua creada entre les dues preses per assegurar un fons sòlid per trepitjar, lliure de fang.

Els guerrillers homes i dones es despullaven fins a quedar en la roba interior i es banyaven junts en la piscina d'una aigua profunda fins les canilles. També rentaven les seves robes a mà en una taula de fusta construïda al llarg d'una banda de la piscina. Cadascun dels guerrillers i guerrilleres té dos uniformes de

camuflatge i en rentaven un cada dia, el qual aleshores s'asseca durant les vint-i-quatre hores següents mentre que utilitzaven l'altre. En una de les nostres sessions de bany vaig procurar rentar el par de pantalons que havia enfangat en la caminada al campament. Una guerrillera que es banyava amb nosaltres no va poder evitar sinó somriure per la meva ineptitud en el departament de rentat. Un home rebel es va compadir de mi i m'ensenyà la seva tècnica de rentat, la qual era sorprenentment eficaç.

Cada dia començava a les 4:50. Alguns rebels sortien en patrulla i altres es mantenien en guàrdia al voltant del perímetre del camp. Molts dels que es mantenien en el campament participaven en programes d'educació on s'ensenyava lectura, escriptura i matemàtiques bàsiques. Tots els guerrillers i guerrilleres eren camperols, alguns analfabets. Els rebels amb major educació farien parelles amb els de menor educació per proveir-los d'una educació bàsica i ensenyar-los els conceptes fonamentals del marxisme. Les parelles passarien un parell d'hores cada tarda estudiant lliçons. Alguns dies els guerrillers i guerrilleres participaven en l'entrenament militar. Després del sopar, els rebels mirarien les notícies, participarien en discussions de grup sobre situacions polítiques i culturals, veurien una pel·lícula i es retiraven al llit a les 21:00 hores.

Ens havien dit que la unitat rebel mou amb freqüència el campament per raons de seguretat. Tal operació implica empaquetar-ho tot, excepte la infraestructura de fusta, per el viatge a una altra part de la selva on traurien els seus matxets i començarien a construir un nou campament. Perquè eren tots camperols, els rebels eren molt pèrits amb aquesta eina ubiqua del camp, el matxet. Tot i així, altres habilitats que el grup requereix no eren sempre tan fàcils de tenir a disposició, per exemple l'assistència mèdica.

Li vaig preguntar a una dona rebel què passa quan un guerriller o guerrillera es posa malalta, o és accidentada o ferida. "Sempre hi ha varis guerrillers i guerrilleres que poden aplicar assistència mèdica bàsica", va explicar. "I aquests guerrillers i guerrilleres passen aquest coneixement a altres per la qual cosa cada unitat sempre té metges"; "Però què passa si la malaltia o la lesió és seriosa i requereix assistència mèdica extensa, com cirurgia?" Vaig consultar. "Aleshores es transporta a la persona a un dels hospitals de les FARC, els quals estan proveïts de doctors. Per raons de seguretat, es prefereix que no vagin en tals viatges a no ser que sigui absolutament necessari". "On estan localitzats aquests hospitals, en poblats o en campaments de la selva com aquest?" Li vaig preguntar. "En campaments com aquest", ella contestà.

Varis dels guerrillers i guerrilleres es van referir al temps cultural del diumenge com a part important de la vida de la guerrilla. Durant aquestes sessions participarien en música, en teatre i lectures de poesia, amb la majoria de l'art essent inspirat pels seus ideals revolucionaris. En la nostra tarda final en el campament els guerrillers i guerrilleres van muntar una demostració cultural per a Terry i per a mi. Ens reunirem tots en l'estructura gran per a la funció, que consistí en cançons i escenes plenes d'humor i de comentaris polítics i socials. Una escena que varis rebels realitzaren era una paròdia de les desfilades de bellesa, que són extremadament populars a Colòmbia. Un guerriller i una

guerrillera sostingueren micròfons d'imitació i actuaven com els amfitrions de la desfilada, que buscava coronar a la nova Senyoreta Colòmbia.

Primer presentaren a la campiona regnant, que era una atractiva rebel vestida en una brusa de coll de llaç i una minifaldilla amb una corona de cartolina pinçada al seu cap. Ella va prendre el seu lloc en el front de l'habitació mentre que els amfitrions presentaven a les concursants que intentaven heretar el tron. Una per una, les quatre concursants entraren a l'habitació per darrere una cortina. Cada una desfilà al voltant del perímetre interior de l'estructura en els seus molt petits vestits mentre que l'audiència aclamava frenèticament. El tomb interessant i divertidíssim fou que les quatre eren guerrillers homes vestits de dona i adornats amb llapis de llavis i maquillatge.

Aleshores els amfitrions feren preguntes a les concursants sobre el què farien si se'ls coronés nova Senyoreta Colòmbia. Quan fou el seu torn de contestar, un rebel mestís, fornit, sota el nom de Senyoreta Cauca, contestà, "faria que s'establís la Nova Colòmbia en la qual tots els colombians serien iguals". Es referia a la societat socialista que les FARC ha previst i ha anomenat la "Nova Colòmbia". Clarament, a les FARC, s'integren la cultura i la política.

El moment més divertit de l'espectacle va ocórrer quan Senyoreta Chocó, un guerriller negre, alt, prim amb bigoti, desfilà al voltant de l'estructura exhibint manierismes femenins exagerats vestint una perruca, la part de dalt d'un bikini vermell i una minifaldilla plàstica blava feta per ells. Tenia l'audiència plena de guerrillers i guerrilleres, junt amb Terry i a mi mateix, rient histèricament. L'escena va acabar quan els amfitrions demanaren a Terry i a mi escollir a la nova Senyoreta Colòmbia. Vam convenir unànimement en la Senyoreta Chocó. Els amfitrions aleshores persuadiren a varis rebels homes i a mi a ballar amb els guerrillers vestits de dona. L'escena sencera fou una fascinant paròdia a la naturalesa sexista de les desfilades de bellesa i a la objectificació del cos femení.

Hi havia alguns guerrillers i guerrilleres de major edat en el campament els quals han estat membres de les FARC per dècades. Entre ells hi era Reyes, que ha estat en el grup rebel 26 anys, i la dona de major edat en les FARC, que ha estat vivint a la selva 32 anys. La majoria dels guerrillers i guerrilleres, tot i així, tenien al voltant de 20 anys. Alguns d'ells eren parelles per qui els seus habitatges havien estat construïts amb llits dobles. Qualsevol parella de guerrillers que desitgi entrar en una relació entre un i altre ha d'obtenir el permís del seu comandant. Aquest protocol és similar al dels militars dels Estats Units, on els soldats assignats a l'exterior han d'obtenir el permís del seu oficial en cap abans de casar-se. Els guerrillers i guerrilleres de les FARC també necessiten obtenir permís per acabar una relació, tot i que això rarament és negat.

El fet de que roten als guerrillers i guerrilleres dins i fora d'unitats de zona fa difícil mantenir relacions de llarga durada. Un matí vaig asseure'm amb una parella de guerrillers en el seu habitatge per discutir l'involucrar-se en relacions sota tals condicions. "És difícil perquè vostè mai sap quan un de nosaltres serà enviat a una altra part", explicà una guerrillera afro-colombiana anomenada

Carmen. “Les FARC tracta de mantenir les parelles juntes sempre que sigui possible”, va agregar el seu soci Osvaldo. “Si els separen és possible mantenir-se en contacte amb l’altre?” Vaig preguntar. “No, realment no. És difícil, però així és com és”, va dir Osvaldo, reconeixent que el compromís amb les FARC i la seva causa revolucionària és primera prioritat de cada guerriller i guerrillera.

Terry i jo també participarem en varies converses informals amb Reyes i conduí una entrevista formal de dues hores amb el comandant de les FARC. Durant les converses informals vam discutir una àmplia varietat d’assumpes relacionats amb Colòmbia i el món en general. Algunes de les converses van passar durant els àpats que compartirem amb Reyes. Altres converses es van dur a terme al voltant de la taula al seu habitatge, que estava situat en un extrem del campament. La única diferència entre l’habitatge de Reyes i el dels altres guerrillers i guerrilleres era que contenia una taula amb bancs de fusta a cada banda i un ordinador portàtil.

Un assumpte de discussió era la possibilitat d’un intercanvi de presoners entre les FARC i el govern dels Estats Units. Per ser més exacte, li vaig preguntar sobre la possibilitat de que el grup rebel intercanviés als tres contractistes militars estadunidencs que mantenien presoners, per Simón Trinidad i Sonia, els dos membres de les FARC empresonats als Estats Units. “No podem convenir tal intercanvi perquè estem ficats en un conflicte intern en el qual qualsevol intercanvi hauria de ser entre nosaltres i el govern colombià”, explicà Reyes. “No estem en guerra amb els Estats Units i no desitgem internacionalitzar el conflicte. I a més, qualsevol intercanvi humanitari hauria d’incloure l’alliberament de tots els guerrillers i guerrilleres retingudes en presons colombianes. “També conversarem sobre el nou partit polític de centre-esquerre del país, el Polo Democrático. En un punt li vaig preguntar a Reyes si ell pensava que hi hauria alguna possibilitat de que les FARC negociessin la pau amb el Polo Democrático si el partit guanyés la presidència en les eleccions del 2010. “Dependria de les seves polítiques”, va contestar.

De tornada a al meva habitació vaig pensar sobre les acusacions fetes per molts analistes de que el grup guerriller no és res més que una organització criminal. Aquests crítics sovint sostenen que les FARC era ideològica fa molts anys però que ara només està interessada en beneficiar-se de les seves activitats criminals, les que es relacionen sobretot amb el comerç de la coca. El President de Colòmbia Álvaro Uribe ha declarat en diverses ocasions que no hi ha un conflicte armat a Colòmbia i que el govern simplement està combatent a criminals que s’involucren en terrorisme. Aquests són clarament esforços per deslegitimar a les FARC com a entitat política.

L’implicació de les FARC en el comerç de la coca i els seus abusos dels drets humans contra civils, incloent el segrest i l’ús de mines i de morters casolans notòriament inexactes, ha fet fàcil pels crítics simplement desestimar els rebels com a criminals. Tot i així, la situació no és tan negra i blanc, com vaig descobrir al campament de les FARC. De fet, és difícil acceptar tals asseveracions donada la difícil vida que viuen els guerrillers i guerrilleres. Després de tot, a diferència dels soldats colombians i combatents paramilitars,

els rebels no reben paga ni cap avantatge material que no siguin tres àpats al dia.

I si líders de la guerrilla com Reyes són poc més que els caps d'una organització criminal, aleshores ells han de ser considerats com a miserables fracassos. Després de tot, altres criminals colombians viuen en luxe. El líder del ex-cartel de la cocaïna de Medellín, Pablo Escobar, va viure en l'abundància en magnífiques mansions, com ho han fet molts altres traficants de droga colombians en els últims trenta anys. Líders paramilitars també han viscut bé en els seus extensos ranxos de bestiar al nord de Colòmbia, gaudint de les riqueses obtingudes amb les seves activitats criminals. I ara s'estan desmobilitzant per poder gaudir d'aquesta manera legalment de la seva abundància adquirida il·lícitament.

D'altra banda, els líders de les FARC viuen com viu Reyes. No sembla haver-hi guany monetari personal tot i l'abundància econòmica del grup guerriller. És una dura vida el dormir en taulons de fusta, el banyar-se en rius, el suportar malalties tropicals, i les constants mudances de campament a campament per evitar la intel·ligència dels Estats Units, que recol·lecta esforços i a l'exèrcit colombià. Reyes ha viscut a la selva d'aquesta manera durant 26 anys i les úniques comoditats de les quals gaudeix són un ordinador portàtil i la televisió del campament. Està molt distant de ser la forma de vida d'un criminal l'objectiu del qual sigui aconseguir riquesa.

Després de passar tres nits al campament, i amb el nostre treball acabat, Terry i jo ens despertarem en el nostre matí final, empaquetarem les nostres coses i ens acomiadarem dels guerrillers i guerrilleres. Juntament amb els nostres guies rebels, vam fer el viatge de tornada a través de la selva tropical cap al riu i abordarem una canoa. Mentre creuàvem al llarg del riu en la selva, pensava en el futur de Colòmbia. Després de quasi set anys del Pla Colòmbia, de cinc anys de polítiques de seguretat del president Uribe i de més de cinc mil milions de dòlars en ajuda militar dels Estats Units, no hi ha evidència de que les FARC hagin estat significativament debilitades militarment. Per tant, amb les FARC sent massa fortes per ser derrotades al camp de batalla i no lo suficientment fortes per prendre el poder per la força, un acord negociat és la única ruta possible per assolir la pau.